

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА I

БРОЈ 1

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

THE SASA LIBRARY FORUM

YEAR I
VOLUME 1

Accepted on June 18th 2013, at the 6th meeting of the SASA Department of
Languages and Literature, following the reviews of academician
Nada Milošević Đorđević and academician *Predrag Piper*

Editor-in-chief
Corresponding member
MIRO VUKSANOVIĆ

BELGRADE
2013

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА I

БРОЈ 1

Примљено на VI скупу Одељења језика и књижевности
од 18. јуна 2013. године, на основу рецензија академика
Наде Милошевић Борђевић и академика *Предрага Пипера*

Уредник

дописни члан

МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕОГРАД

2013

Издаје
Српска академија наука и уметности

Технички уредник
Мира Зебић

Тираж 450 примерака

Штампа
Colorgrafx, Београд

© Српска академија наука и уметности, 2013

САДРЖАЈ

<i>Увод</i>	7
<i>Foreword</i>	9
ПРИКАЗАНЕ КЊИГЕ УТОРКОМ У САНУ (17. XII 1991 – 21. VI 2011)	11
ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ (8. XI 2011 – 11. XII 2012).....	61
<i>Стари Грци : портрет једног народа / Иван Јордовић</i>	63
<i>Радост препознавања / Нада Милошевић-Ђорђевић</i>	79
<i>Жива реч : зборник у част проф. др Наде Милошевић-Ђорђевић / уредници Мирјана Детелић, Снежана Самарџија</i>	79
<i>Сентандреја : српске повеснице / Динко Давидов</i>	89
<i>Српска стематологија : Беч 1741. / Динко Давидов</i>	89
<i>Капија Балкана : брзи водич кроз прошлост Београда / Светлана Велмар-Јанковић</i>	99
<i>Лаза Костић / приредио Љубомир Симовић</i>	105
<i>Лаза Костић : 1841–1910–2010 : [зборник радова] / уредник Љубомир Симовић</i>	105
<i>Топонимија Пивске планине / Радојка Цицмил-Реметић</i>	123
<i>Српска енциклопедија. Том I. Књ. 1–2</i>	135
<i>Надмени савезник и занемарено српство : британско-српски односи (1875–1941) / Драгољуб Р. Живојиновић</i>	153

<i>Дечанска пустиња : скитови и келије манастира Дечана / Даница Поповић, Бранислав Тодић, Драган Војводић.....</i>	<i>161</i>
<i>Српска државност у средњем веку / Милош Благојевић</i>	<i>169</i>
<i>Граматика и лексика у словенским језицима : зборник радова с међународног симпозијума / главни уредник Срето Танасић</i>	<i>177</i>
<i>На траговима Војислава Ј. Ђурића / уредници Дејан Медаковић, Цветан Грозданов.....</i>	<i>191</i>
<i>Дан Библиотеке САНУ посвећен дугогодишњем управнику Библиотеке академику Никши Стипчевићу.....</i>	<i>197</i>
<i>Птице : књижевност, култура / одговорни уредник Никола Тасић ; уредници Драган Бошковић, Мирјана Детелић</i>	<i>207</i>
<i>Друштвена и политичка мисао и делатност Владимира Јовановића : зборник радова са научног скупа одржаног 22. и 23. маја 2008. год. / уредници Михаило Марковић, Александар Костић.....</i>	<i>217</i>
<i>Кардиологија / уредници Миодраг Остојић, Владимир Кањух, Бранко Белеслин.....</i>	<i>227</i>
<i>Голи оток. Књ. 1–5 / Драгослав Михаиловић</i>	<i>233</i>
<i>Флора Србије. 2 / уредник Владимир Стевановић</i>	<i>245</i>
<i>Истакнути српски лекари и професори. Књ. 1 / Радоје Чоловић</i>	<i>251</i>
<i>Др Лаза К. Лазаревић – живот и дело : [зборник радова са научног скупа] / [уредници Радоје Чоловић, Брана Димитријевић].....</i>	<i>251</i>
<i>О песмама, поемама и поетици Матије Бећковића : зборник радова / [уредници Јован Делић, Драган Хамовић].....</i>	<i>259</i>
<i>Рачунарска интелигенција у саобраћају / Душан Теодоровић, Милица Шелмић</i>	<i>269</i>
<i>Саборно гробље у Сентандреји : прошлост и натписи / приредили Наташа Вуловић, Марија Ђинђић, Владан Јовановић, Данијела Радоњић, Димитрије Е. Стефановић (уредник и аутор уводних студија)</i>	<i>273</i>
<i>Именик аутора, уредника и говорника</i>	<i>281</i>

УВОД

Делови укупне делатности САНУ јесу и приказивање књига и зборника у издању Академије, књига и зборника чији су писци и уредници академици, као и приказивање издања института и центара чији је САНУ оснивач. На тај начин се обнародују и оцењују резултати научних пројеката и личног доприноса чланова САНУ. Приказивање књига уторком у САНУ започето је 1991. године и непрекидно траје до данас. Од новембра 2011. године програми се одвијају под називом *Трибина Библиотеке САНУ*. Када је Академијин Извршни одбор то прихватио, истовремено је усвојио и текст који се штампа на свакој позивници:

„Трибина Библиотеке САНУ основана је да приказује јавности нове књиге чланова САНУ, нова издања САНУ и њених института, из свих области науке и уметности. Први уредник Трибине био је академик Никша Стипчевић, управник Библиотеке САНУ од 1991. до 2011. године.

Од октобра 2011. године уредник Трибине је дописни члан Мило Вуксановић, управник Библиотеке САНУ.”

Од новембра 2011. прикупљају се текстови написани за Трибину. Сви говорници су добили замолнице да своје прилоге дају за објављивање, али се нису одазвали они који су говорили без написаног текста. Због тога и није могао овај збир радова да буде целовит.

Приказане публикације дате су у хронолошком реду, са основним подацима (наслов, аутор или уредник, место издања, издавач, година). Испод тога, по редоследу казивања на Трибини, уписана су имена говорника с њиховим академским и научним звањима. Потом стоји датум када је књига приказана. Кратка реч уредника, на почетку, изговорена да служи као повезница с беседама које најављује, написана је као израз поштовања према књизи, говорницима и послу на уређивању Трибине. Беседе о приказаним књигама објављују се без измена, како су их аутори послали. Ако неко није дао текст, остаје забележено да је говорио.

У првом делу годишњака презентовани су сви програми од 1991. до половине 2011, под насловом *Приказане књиге уторком у САНУ*, са основним подацима и именом уредника академика Никше Стипчевића.

Други део годишњака *Трибина Библиотеке САНУ* има и такав наслов, са назначеним временским распоном и именом уредника. Потом се нижу беседе о приказаним публикацијама.

Регистар бележи имена поменута у годишњаку, а садржај наслове публикација и ауторе, односно уреднике.

Покретањем овог годишњака прибирају се чињенице које су део историје САНУ, скреће се пажња на Академијину издавачку делатност, упознаје се научна и остала јавност са стваралачким активностима академика и даје се сведочанство (које нажалост није потпуно) о елитном месту за приказивање књига.

С таквим намерама креће први број *Трибине Библиотеке САНУ*. Предлог за покретање *Трибине*, као нове серије, подржали су Савет Библиотеке, Одељење језика и књижевности, Издавачки одбор и Извршни одбор, а одлуку је донело Председништво САНУ 5. априла 2013. године.

Стручне сараднице у припреми приказивања књига биле су библиотекарке Љубинка Васић од 1991. до 2010. и Биљана Јоцић од 2010, у сарадњи са запосленима у Библиотеци и заједничкој служби САНУ.

април 2013.

М. В.

FOREWORD

Among many activities of the Serbian Academy of Sciences and Arts (SASA) there are public presentations of new monographs or collected papers published by the SASA, written or edited by SASA members, as well as new editions published by SASA institutes and centers. In this way, the results of scientific projects and personal contributions of SASA members are presented to the public eye and made available for assessment. The public presentations of books at the SASA on Tuesdays have been taking place since 1991. As of November 2011, the programmes have been running under the name *of the SASA Library Forum*. Once the Executive Council of the Presidency adopted the new name, it simultaneously approved the content of the text printed on every letter of invitation for the Forum:

“The SASA Library Forum was established so as to present to the public eye new books on science and arts written by SASA members, new SASA publications and the editions of SASA institutes. From 1991 to 2011 Nikša Stipčević, the director of the SASA Library, was the first editor-in-chief of the SASA Library Forum.

Since October 2011, corresponding member Miro Vuksanović, the director of the SASA Library, has been the Forum’s editor-in-chief.”

Since November 2012, the texts of the speeches uttered at the Forum have been collected. All participants received letters of request to hand in their speeches for publication; however, those who gave a speech without prior having prepared a written text did not answer the call. Hence this collection could not have been an integral one.

The publications presented at the Forum are listed chronologically, offering basic information (the title, author or editor, the place of publication, the publisher, and the year of publication). Beneath these, according to the Forum addressing turns, the names of participants accompanied with their academic and scientific titles are written. Afterwards, the date when the Forum was held is given. A short opening word by the Forum’s editor-in-chief follows, uttered in order to serve

as a link to the ensuing speeches, written out of admiration and respect for the publication presented, the participants and the editing task he was entrusted with. The reviews on the books presented are given with no alternations, in the original form the authors handed in. If someone has not submitted a text, their name is nevertheless mentioned among the participants.

The first part of this annual, entitled *The books presented on Tuesdays at the SASA*, brings a list of all programmes held in the period 1991-2011, basic information on the presentations and the name of the first editor-in-chief, academician Nikša Stipčević.

The latter part of *the SASA Library Forum* annual bares the same name, providing information on period when the Forums were held and the name of the editor. There after, the speeches on the books presented ensue.

Index provides names mentioned in the annual whereas the contents include titles of the publications presented, names of the authors, that is, editors.

By commencing this annual publication, the facts that marked the history of the SASA have been compiled, attention is drawn to the publishing activity of the Academy, scientific and non-scientific audiences are informed on creative endeavours of academicians and a sort of a testimony (though unfortunately not a complete one) about an exclusive spot where books are presented is given.

These were intentions that inspired the initiative for the first volume of *the SASA Library Forum*. The proposal to establish *the Forum* as a new Academy series received support from the Lybrary Council, Department of Language and Literature, Publishing committee and the Executive Council of the Presidency, whereas the Presidency passed the decision on April 5, 2013.

Librarians who assisted in the organization of the Forums were Ljubinka Vasić (1991-2010) and Biljana Jocić (since 2010) in cooperation with other Library and Academy employees.

April 2013

M. V

На траговима Војислава Ј. Ђурића / уредници Дејан Медаковић, Цветан Грозданов. – Београд : САНУ, Одељење историјских наука ; Скопје : МАНУ, 2011.

Говорили: академик МАНУ Цветан Грозданов
академик Љубомир Максимовић
др Даница Поповић
прочитан текст Дејана Медаковића као уредника

У Београду, уторак 24. април 2012. у 13.00 часова.

ОКО ЈЕДНЕ РЕЧЕНИЦЕ

Ево једне химничне реченице Војислава Ј. Ђурића. Она је истовремено и песма у прози, и научно сажимање, и скуп библијског знања, и одјек житијске српске књижевности, и савез склада и сликовитости, и снага апостолске, архиепископске и православне делатности, и нигде такав ореол лика Светог Саве, састављен и објављен у доба атеизма, пре тридесет и три године, у времену комунистичком, после тачног налаза да стара српска књижевност, у делима непознатог Милешевца, хиландарских монаха Доментијана и Теодосија, „оплела је живот и дело св. Саве раскошним епитетима и уздизала га у општехришћански збор светитеља”, пише Ђурић, и окупља збирну реченицу, овде у целости пренету у прегледнијем распореду њених делова, овако:

„Он је, за српске писце, био други Авељ због љубави према Богу и зато што је себе принео на жртву;

постао је нови Аврам по својој вери и по томе што се преселио у туђу земљу (на Свету Гору);

чинио им се да је личио на Исака, јер су родитељи очекивали његово рођење као Аврам и Сара, а затим су га Богу жртвовали, па и он сам принео је срце на жртву;

сматрали су га другим Мојсијем – и то су највише истицали – јер је био законодавац, победник над непријатељима вере и јеретичима, водитељ народа у обећану земљу, оличену у православљу, а изградио Хиландар као Мојсије скинију;

држали су га и за новог Илију јер се узносио ка небу као Илија на колесници, јер је водио борбу против јеретика и тако створио у богопоштовању савршен народ;

био је, по њима, као Јосиф због тога што је отац очекивао његово рођење као некада Јаков и што га је највише од свих синова волео, што је с оцем умножио, на Светој Гори, духовна добра и што су он и браћа пренели Немањине мошти у Србију као Јосиф и браћа тело старозаветног Јакова;

био им је раван Самуилу којег су родитељи предали Богу, који се против непријатеља борио молитвом и био Богом постављен да буде судија, свештеник и помагање царевима у свом отачаству;

ређе им је падало на памет да га упоређују с Давидом, али су то ипак чинили, због његове вере, кроткости и добротинства, с Ароном зато што је, уместо идолског телета, показао људима Бога, с Исаијом што је стекао пророчки жар и с Јованом Претечом због љубави за пустињски живот, због проповедања покајања епископима и народу, као и због заступништва, заједно са Симеоном-Немањом, свог отачаства пред Христом, као у неком насликаном Деисусу.”

Није оваква, и оволика, ода Војислава Ј. Ђурића првом српском архиепископу поновљена у овом сату никако друкчије осим с намером да собом предочи густину и моћ речи српског византолога и историчара уметности, који је, образован, начитан, радознао и речит, научна истраживања у уметности умео да каже на уметнички начин а да не оде, ни часак, с научног пута.

Ко га је слушао док изговара своје беседе, ко га је гледао како премерава, заматра, детаљише и тумачи затурене живописе у кањонима, у клисурама, у беспућу, свуда, ко је читао његове описе хрисовуља, манастира, реликвија, икона, минијатура, портрета, цркава, сводова, мозаика, повеља, и свега око Богородичиног кола, ко је био награђен да прати укупан посао професора Војислава Ј. Ђурића, могао је без напора да запази како је Свети Сава у средишту тог чињења. Зато је овакав запис уплетен око једне, степенасте и поетичне, реченице. Да се види колико је њено око видело и колико је видело око научника који је ту реченицу написао.

Све као наговештај зашто су Војиславу Ј. Ђурићу две академије, српска и мекедонска, научним скупом, раније, и обимним зборником, сада, одале заслужено признање, књигом *На траговима Војислава Ј. Ђурића*.

Уредници овог зборника су академик Дејан Медаковић, који није дочекао да га узме у руке, и академик Цветан Грозданов, који због слабог здравља није из Скопља могао доћи. Одломак Медаковићевог текста и поруку академика Грозданова казаће Биљана Грујовић и Данка Кужељ.

О Зборнику ће говорити академик Љубомир Максимовић и др Даница Поповић.

(Уводна реч уредника)

М. В.

ПОРУКА АКАДЕМИКА ЦВЕТАНА ГРОЗДАНОВА

Са задовољством смо прихватили позив Српске академије наука и уметности да се други део научног скупа посвећеног успомени на академика Војислава Ђурића (под насловом „На траговима Војислава Ј. Ђурића”) одржи у Македонској академији наука и уметности. Било је више разлога за то: бројни су дипломирани историчари уметности којима је В. Ј. Ђурић био професор на београдском Филозофском факултету, студије које је он објавио читају се са поштовањем и професионалним интересом; његове књиге о иконама и фрескама у Југославији и данас, после пола столећа, спадају у ред референтних публикација у свету. То се односи и на студије живописа XIII века изнетим на Међународном византолошком конгресу у Атини, заједно са монографијама о живопису Сопотана, Пећке патријаршије, Хиландару, а затим студијама посвећеним везама живописа Охрида и Марковог манастира и многим другим.

Колико памтим, професор Ђурић је још као студент са професором Светозаром Радојчићем обилазио споменике у Македонији, где су на њега дубок утисак оставили нарочито Нерези и Марков манастир, а један од његових првих радова односио се на фреске манастира Вељусе код Струмице. Као професор на Филозофском факултету унео је нове импулсе у истраживања средњовековне уметности и изложио нове естетичке судове, не запостављајући при томе тематске аспекте старог зидног сликарства.

Са млађим колегама из Македоније одржавао је пријатељске и професионалне односе, срдечно сарађивао са њима, посећивао споменике, веома често са својим студентима и увек је био топло приман. Радујем се што сада имамо заједнички зборник у коме су објављени радови и бројних страних колега и пријатеља. Напор који је на почетку уложио покојни академик Дејан Медаковић, савршено је извео и привео крају наш пријатељ и колега академик Гојко Суботић.

Срдечно,
Цветан Грозданов

ДЕЈАН МЕДАКОВИЋ

О научном лику Војислава Ј. Ђурића
(одломак)

Немерљиви су научни доприноси које је Војислав Ј. Ђурић прилагао српској и светској историји уметности. Током свог плодног живота он је у знатној мери померио целокупну слику духовне културе нашег средњег века и без тих резултата данас је немогуће свако озбиљније схватање и тумачење њене историје. Као неки древни мозаичар, Ђурић је смишљено градио своју разуђену слику нашег средњег века, с научничком мером и акрибијом уграђујући стварање наших уметнина у шире оквири византијске цивилизације. При томе, он није заборавио, с обзиром на наш географски положај, ни све оне споне којима је српска средњовековна држава увек била повезана и с тековинама западне цивилизације. Храбро и савесно Ђурић се упуштао у многе научне хипотезе, ослобођен свих предрасуда, сваког локалног патриотизма, па и притиска ранијих ауторитета. Примера за такво његово схватање има на претек, а навео бих његову запажену расправу *Солунско порекло ресавског живописа*, као и славну монографију о манастиру Сопотанима, из 1963. године. Најзад, вредност његовог научног метода дошла је до пуног изражаја у каталогу изложбе икона из Југославије, одржане у оквиру XII међународног конгреса византолога у Охриду 1961. године. Вредност Ђурићевог каталога далеко надилази пригодан карактер. Реч је о студији у којој су спроведени прва систематизација, вредновање и атрибуција најважнијих, често и непроучених икона из тада целовите Југославије. Вредност Ђурићевих научних закључака ни данас није превазиђена, што показује и то колико их користе и препisuју они који имају жељу и амбицију да допуне или чак исправе његове резултате. Истичем оправдано да Ђурићево дело одолева свим таквим узалудним покушајима, јер је већ одавно постало незаобилазна и класична књига наше науке.

Морам истаћи то да посебну целину чине многобројна Ђурићева истраживања манастира Хиландара и свих осталих манастира Свете Горе, где је боравио двадесет пута. Као вредан резултат истраживања на Светој Гори Ђурић је 1961. у *Зборнику радова Византолошког института* објавио студију *Фреске црквице Светих бесребреника деспота Угљеше у Ватопеду*, доводећи у везу живопис у тој светогорској црквици с пореклом ресавског живописа. У оквиру његових хиландарских студија свакако је на међународном пољу значајна студија *Über den „Čin“ von Chilandar*, објављена у угледном часопису *Byzantinische Zeitschrift* 1960. у Минхену. Најзад, врхунцем Ђурићевих светогорских студија сматрам његово учешће у писању обимне монографије о манастиру Хиландару,

с Димитријем Богдановићем и аутором овог прилога, објављене 1978. у издању *Југословенске ревије*. У тој књизи Ђурић је објавио више одељака.

Вредност ове монографије потврђује и то што је она објављена на немачком, француском, енглеском и јапанском језику. Када је реч о Ђурићевом учешћу у колективним подухватима, истичем његове велике синтезе у *Историји српског народа* из 1981. и 1982, у издању СКЗ.

Велику пажњу заслужују радови Војислава Ј. Ђурића у којима се он бави важним темама о везама ликовне уметности и књижевности, а посебно историјом. У ту групу спада и неколико важних расправа.

Поступно али сигурно Војислав Ј. Ђурић улазио је у проблеме српских владарских портрета и, најзад, саме владарске идеологије којом су биле прожете кућа Немањића и династије које су је наследили. Биле су то сасвим нове иконолошке студије, што су бацале ново светло на српску средњовековну државу, резултати који су далеко надилазили она знања којима су располагали представници старе иконографске школе.

Срећом по нашу науку, Војислав Ј. Ђурић доиста је оставио велики број крупних научних остварења, тако да и она у довољној мери сведоче о величини овог научника. Његово целокупно дело представља и данас поуздан путоказ српске историјскоуметничке науке, а резултати далеко надилазе уске завичајне међе, што му је, без оклевања, признала и светска наука.

